

50501

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK

HIVATALOS KÖZLÖNYE

1896

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT

A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐ

TANAY JÓZSEF

FŐMUNKATÁRS

FIRTINGER KÁROLY

HATODIK ÉVFOLYAM

BUDAPEST

KIADJA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE.

Fiedler Károly

Az 1896. évfolyam tartalma.

CZIKKEK.

<p>A bélyegtörvény módosítása. (<i>Gelberger Mihály.</i>) ... 148</p> <p>A betűszedők ólommérgezése. (<i>Danielisz Lipót.</i>) ... 86</p> <p>A boldogult cenzura idejéből. (<i>Ács Mihály.</i>) ... 35</p> <p>A háromszinű nyomásról. (<i>Gr. B.</i>) ... 193</p> <p>A kémia Gutenberg művészetének szolgálatában. (<i>Srpek Ottó dr.</i>) ... 37, 69, 92</p> <p>A kolozsvári nyomdászat története. (<i>Firtinger Károly.</i>) ... 70, 90, 125</p> <p>A kolozsvári nyomdásztanonezszakiskola. (<i>Ruzicska Gyula.</i>) ... 179</p> <p>A könyvkötészet dióhéjban. (<i>Corvina.</i>) ... 162</p> <p>A könyvnyomtatás történelméből. (<i>Major István.</i>) ... 4, 21</p> <p>A magyar nyomdászat korszakai. (<i>Lubik Zoltán.</i>) ... 159, 180, 196</p> <p>A nyomtatóteremből. (<i>L. D.</i>) ... 72</p> <p>A sokszorosító-iparágak kiállítási pavillonja. (<i>Tichy Ákos.</i>) ... 67, 83, 108, 122</p> <p>A szakirodalomról. (<i>Grócz Ernő.</i>) ... 51</p> <p>A tuberkulózis mint nyomdászbetegség. (<i>Danielisz Lipót.</i>) ... 19</p> <p>Az illusztrációkról. (<i>—r.</i>) ... 2, 42, 52</p> <p>Ács Mihály †. (<i>Szerkesztőség.</i>) ... 83</p>	<p>Ács Mihály emlékezete. Arczképpel. (<i>Faragó. — Szerk.</i>) ... 104</p> <p>Ács Mihály siremléke. Ábrával. (<i>Láng József. — Szerk.</i>) ... 173</p> <p>Bauer János M. †. (<i>Szerk.</i>) ... 177</p> <p>Előadás a szakiskoláról. (<i>—cz.</i>) ... 106</p> <p>Ezeréves irodalomtörténeti kiállításunk. Ábrával. (<i>Faragó.</i>) ... 140, 157</p> <p>Hamis úton. (<i>L. D.</i>) ... 139</p> <p>Imreh Sándor emlékezete. Arczképpel. (<i>Firtinger Károly.</i>) ... 1</p> <p>Körlevelek bélyegmentessége. (<i>T.</i>) ... 54</p> <p>Lesz-e szakiskola? (<i>Grócz Ernő.</i>) ... 3</p> <p>Milleniumi csodabogár. (<i>K. S.</i>) ... 163</p> <p>Milleniumi könyvemlék. (<i>Könyvbarát.</i>) ... 194</p> <p>Nyomdai vonalozó-berendezés. (<i>Szerk.</i>) ... 127</p> <p>Nyomdatulajdonosok orsz. kongresszusa. (<i>Láng József.</i>) ... 155</p> <p>Ötvenéves nyomdász-jubileumok. [<i>Vogel Károly, Prohászka József.</i>] (<i>Szerk.</i>) ... 57</p> <p>Perpetuum mobile. (<i>Haraszti József.</i>) ... 198</p> <p>Schwartz Sándor előadása a szakiskoláról. (<i>Szerk.</i>) ... 121</p> <p>Szakbirálatot. (<i>Haraszti József.</i>) ... 161</p> <p>Tessarotipia. (<i>Falk Zsigmond dr.</i>) ... 52</p> <p>Újszerkezetű szedés-zárók Ábrák. (<i>Szerk.</i>) ... 183</p>	<p>Valami a hirdetésekről. (<i>Stalla Márton.</i>) ... 53</p> <p>Visszapillantás a műszedés fejlődésére. (<i>F—r Á—n.</i>) ... 17</p>
<h3>CSARNOK.</h3>		
<p>A korrektorok kínjai. (<i>Grócz Ernő.</i>) ... 143</p> <p>Andrássy Gyula gróf, Gelberger Mihály és Stalla Márton. (<i>Tichy Ákos.</i>) ... 54</p> <p><i>Vegyések, Szakköri hivatalos tudósítók és Hirdetések minden számban.</i></p>		
<h3>MELLÉKLETEK.</h3>		
<p><i>Pesti könyvnyomda-részvénytársaság: Levélfej-léczek és alkalmi vignetták. (3. sz.)</i></p> <p><i>Pátria-könyvnyomda: A selmeczbányai erd. akadémia felavatása. (5. sz.)</i></p> <p><i>Taizs József Pécselt: Levélfej és üzleti kártya. (7. sz.)</i></p> <p><i>Schiff, Srpek és társa: Illusztrációnyomás. (9. sz.)</i></p> <p><i>Hornvánszky Viktor: Körlevél. (10. sz.)</i></p> <p><i>Pesti könyvnyomda-részvénytársaság: Kiváló vezérférfiak a magyar nyomdászat terén. (12. sz.)</i></p>		

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 JANUÁR

1. SZÁM

Imreh Sándor emlékezete.

A *Könyvnyomdások Szakkörének* vezetősége felszólított, hogy december hó 25-én elhunyt tiszteleti tagjáról, *Imreh Sándor* marosvásárhelyi ev. ref. kollégiumi nyomdászról, nekrológot írjak. Én e szomorú megbízatásnak készséggel felelek meg, mert egyuttal a kegyelet és hála adóját róhatom le ama fér-

fiú emlékének, kinek keze alatt, tanulókoromban, egy félévén át gyakoroltam a betűszedés fogásait, s kinek humánus bánásmódja és jóakaró intelmei mai napig élénk emlékezetemben maradtak és fognak maradni ezentúl is, a mig szellemi életerőim működnek.

Káposztásszentmiklósi Imreh Sándor született a hajdani Doboka vármegyében, Nagy-Esküllön, 1830. évi április 11-én székely szülőktől. 1844-ben belépett a marosvásárhelyi ev. ref. kollégium nyomdájába mint tanoncz, hol 1848 tavaszán felszabadult. Ennek megtörténtével Kolozsvárra ment, hol az *Ellenőr* című lapnál mint szedő működött. A szabadságharc kitörésével beállott a Mátyás-huszárokhöz, számos ütközetben és csatában véve részt, mignem 1849. évi márczius 17-én Sárkánynál, Fogaras mellett, egy roham alkalmával, megsebesült. Felgyógyulása után ismét bajtársai közé sorakozott és csak Zsibónál tette le a fegyvert. Azután besorozták az osztrák hadseregbe, hol 1857-ig mint tizedes és őrmester szolgált Olaszországban.

A katonaságtól történt kiszabadulása után újra a szekrényhez állott és 1862-ig Budapesten az Emich, Wodianer és végre a Poldini és Noséda-féle üzletekben foglalatoskodott. Ekkor visszakerült Kolozsvárra és ott 1865-ig dolgozott. 1865-ben Marosvásárhelyt Nagy Lajos törvényszéki bíró és Fogarasi Rudolf társaságában nyomdát nyitott. Ez az üzlet később, 1867-ben, az ev. reform. kollégium nyomdájának birtokába ment át és ugyanettől az időtől, 1867. október 1-jétől fogva Imreh Sándor vezetése e régi nyomda ügyeit.

A nyomda szerény anyagi körülményei által szabott korlátolt működési kör azonban nem hátráltatta Imrét abban, hogy élénken részt ne vehessen a közéletben,

s különösen az 1848/49-iki eseményekre vonatkozólag fejtett ki buzgó irodalmi tevékenységet. Megemlítésre méltók e tekintetben Imreh Sándornak kutatásai Petőfi Sándor sírhelye ügyében.

Azonban Imreh távoli elvonultságában a nagy nyomdászcsaládról sem feledkezett meg. Ő volt az első, ki még az egi *Gutenberg* hasábjain pendítette meg az *országos nyomdász-egylet* eszméjét. Ismeretes továbbá Imreh tevékenysége a betűpárosítási rendszer dolgában, a gyakrabban találkozó betűk egybeöntésére nézve, mely javaslata annak idején beható eszmecserére adott alkalmat a *Nyomdások Közlönyében*. A fővárosi nyomdások Társasköre, valamint az ennek helyébe lépett Szakkör Imrénben mindig buzgó pártolóra talált, miért is őt a kör tiszteleti tagjának választotta meg.

Ez a barátságos viszony Imreh Sándor és Körünk, illetve ennek közlönye, a *Grafikai Szemle* közt, az utóbbi időben némi csorbát szenvedett. Azt hiszem, nem vétek a pietás ellen, ha ennek okát itt elmondom. Ugyanis tudvalevő e lapok olvasói előtt Imrénnek amaz agitációja, mely a kötőjelnek kiküszöbölésére irányult. Ő nagy hévvel karolta fel ez eszméjét és külön füzetekben is kardoskodott mellette, azonban újításának okadatolása nem tudott sem a nyomdászok, sem az íróvilág előtt hódításokat tenni. Az ellenkező nézeteknek adott leplezetlen kifejezést egy, e lapok mult évfolyamának 9-ik számában megjelent cikk, melynek tartalma azután, úgy látszik, kihozta sodrából az öreg urat, annyira, hogy a lapot a következő, sajátkezűleg írt, érélyes vonású megjegyzéssel küldte vissza: »Czimzett e lapot — melyet eddig a rajongással határos lelkesedéssel várt — többé nem fogadhatja el! Vissza Budapestre.« Lapunk további számait az expeditor azonban mégis csak elküldte címére és azok nem is kerültek többé vissza; föltehető tehát, hogy Imreh bácsi később mégis kiengesztelődött lapunkkal.

Ugy látszik, hogy ez a füzet volt az öreg úr hattyúdala, a melylyel igen kevesen érthettek egyet; de azt elismerjük, hogy ezzel is csak hasznosat *akart* cselekedni.

Ime egy, a régi iskolából származó nyomdásznak életleirása, ki — daczára a mai idők terhes voltának — mindvégig önzetlenül ideálokért, művészetének, ember-társainak és hazájának jóléte érdekében küzdött. Legyen áldva emléke!

Firtinger Károly.

Az illusztrációkról.

I.

Az utolsó negyedszázad minden téren óriási haladást mutat; éppen ilyen haladást tapasztalunk az illusztrációk nyomásának technikai téren is, úgy a könyveknél, mint a szépirodalmi lapoknál.

A közönség igényei napról-napra nagyobbak lesznek és daczára ennek, a mind jobban kifejlődő konkurrenzia következtében úgy a könyvek, mint a szépirodalmi illusztrált lapok előállítására mindig olcsóbb, úgyannyira, hogy semmi arányban sem áll az érte fizetett összeg az előállítási költséggel.

Épp azért nem is csodálható az, ha manapság némely nyomdából olyan munkák kerülnek elénk, melyek az általános követelményeknek nem felelnek meg s melyeknek primitív kiállítása fölött még a laikus is elmondja bírálatát.

Nagyon természetes, hogy sokszor még a szakember sem látja be, vagy akarja belátni azt a sok nehézséget, mely annak az útjában áll, ki hivatva van valami szépet, jót és izléeset előállítani; vegyük ezt akár a szedésre, avagy a nyomásra is.

Az ok, hogy az elkészített munka nem mindenki izlésének felel meg, nagyon sokszor abban az egyénben is leli magyarázatát, ki a munkát először előállításra előkészíti.

Illusztrált könyveknél vagy lapoknál sokszor minden közrejátszhat, hogy kedvezőtlen eredményt érjünk el. Így a klisé, nyomás, szedés, festék a főszerepet játsszák, és ha csak az egyik vagy másik nincs úgy alkalmazva, a mint azt a harmónia megköveteli, hogy valami összhangzatosat nyerjünk, akkor a szedő és nyomó minden fáradsága és ügyessége hiábavaló, hogy precíz, szép képet nyerjünk.

A czinkmaratás már majdnem egészen elnyomta a könyvnyomatás feltalálása előtt létezett. Elvitathatatlan, hogy a fametszés nyomása sokkal könnyebb, mint a czinkmaratás által előállított képeké; így például a fametszés vonalai sokkal mélyebb barázdát képeznek, mint a rézmetszés vagy czinkmaratás kliséi. Mindamellet is nem akarunk jelen alkalommal a klisék előállításáról beszélni, csupán csak a szedés és nyomás fölveinél maradunk, mert hisz tulajdonképen mireánk ez bir fontossággal.

Már régi elfogadott szabály az, hogy műveknél és illusztrált szépirodalmi lapoknál a képek az első formára teendők, azaz, hogy a belső kompressz — tömör — forma, mint első nyomás, az illusztrációval ellátott forma pedig mint másodnyomás vétetik munka alá; ezt főleg azért teszik így, hogy a nyomás tisztasága teljes mértékben kitűnjék.

Azonban ez a régi szabály nem mindig alkalmazható sikeresen, mivel igen sok esetben úgy az elsőnyomású, mint a másodnyomású formára, már a hogy a szöveg elhelyezése megkívánja, kliséket kell tennünk, a mely esetben aztán a nyomó ügyessége igen nagy próbára tétetik és bizony az ilyen munkánál nem szabad az időt perczekre kiszabni, hogy ha tisztességesen akarja a közönség elé állítani munkáját.

Van aztán eset, hogy a kéziratot és klisérendesen a lap zártakor kapja a szedő; a midőn is kitűnik, hogy a klisék nem egyenletesek, ezeket tehát először egyengetni kell; czinkmaratású képeknél meg pláne sokszor előjön az a kellemetlen eset, hogy a fára szegezett kép meglazul, ez által eltolódik és így, mi természetesebb, minthogy egészen új előkészítést kíván. A fametszeteknél meg sokszor előállhat az a kellemetlen eset, hogy a nyomópapírosról a képre hullatott papírszálka vagy szál az egész metszetet tönkre teszi, épp azért úgy könyvek, mint illusztrált lapok nyomá-

sánál a nyomónak minden figyelmével oda kell hatni, ha valami tisztességes munkát akar létrehozni, hogy a képek tisztán kerüljenek elő.

A kliséknek a szövegben való elhelyezése a szedő dolga. E munka véghezvitelénél azonban, néhány megfigyelés következtében, igen furcsa tapasztalatokat tettünk, bár azt magunk is beismerjük, hogy ezt illetőleg az esztétikai izlést igen nehéz vitatni, de mindamellet, ha a szedő igyekszik a

szerzőt vagy szerkesztőt alapos érvekkel kapacitálni amannak esetleges ferde vagy hibás nézetét illetőleg, akkor ezek a hibák is elkerülhetők lennének.

Rendesen elfogadott szabályként a képnek az oldal közepén kell lenni, mindamellet egy kissé inkább feljebb, mint lejjebb helyeztessék az el; így szól a szabály; e szabály alól azonban igen sok esetben el kell térni, ha azt akarjuk, hogy szöveg és kép egyöntetű szépet alkosson.

A képnek a kolumna közepébe való helyezése, ha azt még szöveggel is körülveszszük, igen sok időt igényel; a kép körül levő tér, ha azt hasábosra vagy kéthasábosra alakítjuk, igen csunyan veszi ki magát és ha esetleg — hogy a kép körül levő fehér térséget, ha nincs időnk szöveget köréje tördelni, elfedjük — körzetet használunk, megesis igen sokszor az, hogy a kép hatását teszszük tönkre.

Minden lehető el kell tehát követnünk, nagyon természetesen csak annyira, a mennyire időnk megengedi, hogy lehetőleg szépet és stilszerűt alkossunk, a mely a szemet se sértse és izléeses is legyen.

A szépérzék kifejtése miatt meg van engedve az is, hogy — mint a mellékelt két kép elhelyezése is

(Aláírás.)

(Aláírás.)

mutatja — a halványabb kép felül, a sötétebb pedig alul helyeztessék el.

Arczképeknél igen kell ügyelnünk arra, hogy az árnyékolásokat ne nyomjuk el; bár ennek dacára igen sokszor tapasztaljuk, hogy arczképek vastag fekete léniával vagy körzettel lesznek körülkerítve, a mi a kép szépségét rontja.

Mint már fentebb is jeleztük, mai számunkban hozunk példát, hogy miként kell egy halványabb és sötétebb képet elhelyezni, ez a példa mutatja az is, hogy miként helyezünk el egy magas és széles képet izlésesen. Ezek előrebocsátása után fentartjuk magunknak a teret, hogy a klisék minden formájú elhelyezéséről a jövő számokban mondjuk el tapasztalatainkat és nézetünket.

—r.

Lesz-e szakiskola?

Már szinte az unalomig foglalkoztunk a szakiskola létesítésének kérdésével, de azonkívül, hogy a Szakkör szétküldte tervvázlatát az illetékes állami és fővárosi hatóságoknak, valamint az összes szaktárs-köröknek s ezek között a főnökegyesületnek is, mindeddig nem történt semmi.

Bizonyára már csak mosolygással fogadják a szíves olvasók az e tárgyban irt cikkeinket, mert azt hiszik, hogy ez az egész csak üresszalma-csépelés, a minék látható foganatja sohasem lesz.

Mi azonban nem helyezkedhetünk ilyen kishitű álláspontra, mert ha eddigi cikkezéseinknek nem is volt valami nagy eredménye, nem adjuk, mivel nem is adhatjuk föl a reményt, hogy ha késik is az ügy végleges elintézése, de az nem fog eredménytelenül elmúlni.

Különösen biztat e reményünkben az a körülmény, hogy a közoktatásügyi miniszterium legújabb ipariskolai szervezeti szabályzatában kimondja, hogy »az ipariskolákat *szakirányban* kívánja fejlesztetni«.

Foglalkozott e szabályrendelettel nemrég a székes fővárosi iparoktatási bizottmány is, mely a fővárosi ipariskolák részére megállapítandó szervezeti javaslatában többek között a következőket mondja:

A főváros olyan kerületeiben, a hol egyes iparágak vagy rokon iparágaknak egyes csoportjai különösen nagy számú tanoncot szolgáltatnak s a hol elegendő párhuzamos osztály áll rendelkezésre, ezen tanoncok külön tanterekben csoportosítandók. Párhuzamos osztályok esetén, valamint akkor, midőn egy kerületben több tanonciskola van, azon kell lenni, hogy az egymással rokoniparágakban alkalmazott tanoncok lehetőleg együvé, valamint egyenlő előképzett-ségű tanoncok lehetőleg egy osztályba kerüljenek, hogy az oktatás mentül jobban alkalmazkodjék különleges szükségleteikhez.

Továbbá:

A csoportosított osztályokban a tantervben felöltet azon anyag dolgoztassék fel tüzetesebben, mely az iparcsoport érdekeinek leginkább megfelel. Figyelemmel egyes ipar vagy iparcsoport szükségleteire, a tanterv esetről-esetre kiegészítetik.

A szervezeti javaslat e pontjai teljesen azonosak azokkal a kívánalmakkal, melyeket a Szakkör Tervvázlatában kifejezett, sőt mint jó jelt, megemlíthetjük azt is, hogy a rajzoktatás alól felmentett iparok közül a nyomdászat kivétel, mely pedig újabb időben csodálatos módon ott szerepelt.

Ez okoknál fogva nem tekinthetjük hiú ábrándnak ama reményünket, hogy a főváros hatósága könnyen lesz megnyerhető nyomdászati szakiskolák létesítésére.

Csak az a kár, hogy a főnökegyesület, mely a szakiskola létesítésének ügyét programjába fölvette, ez ideig még nem tett semmit e tekintetben.

Pedig az idő gyorsan halad. Hónap hónap után könnyen mulik s nemcsak annak lehetőségétől leszünk megfosztva, hogy az idén még életbeléptethessük e hasznos intézményt, de könnyen megtörténhetik, hogy ha legalább az előkészületek ez évben még nem tételnek meg, még a jövő évben sem lesz megvalósítható.

Igaz, hogy az idén az ügy lebonyolításának nem csekély akadályát fogja képezni az ezredéves nemzeti ünnepély, melylyel úgy a székes főváros hatósága, mint a kormány nagy mérvben el lesz foglalva, sőt a főnökegyesület számos tagja is le lesz kötve ez ünnepélylyel.

Az azonban mindemellett is nem kellene az ügyet teljesen mellőzni, hanem a mit lehet, meg kellene tenni, hogy legalább a jövő évben életbe lenne léptethető a szakiskola.

Nevezetesen el lehetne talán járni a főváros hatóságánál a tekintetben, hogy legalább *elvben* magáévá teszi-e a szakiskola életbeléptetésének kérdését s ha e részben már megvan a kellő garancia, a főnökegyesület megállapodhatnék a maga körében arra nézve, hogy milyen szervezettel óhajtja a szakiskolát életbeléptetni.

Szervezés tekintetében czélszerű lenne, nézetem szerint, egy tehetségesebb ipariskolai igazgatót megbizni, a ki az ügyet a főnökegyesületnek megfelelőleg előkészítené.

Ezenkívül előleges intézkedésképen még meg lehetne azt is tenni, ha ugyan a főnökegyesület szükségesnek látná, hogy pályázatot hirdetne egy szaktankönyvre, a melyet esetleg elbirálva készen is lehetne tartani.

Ezek mind olyan dolgok, melyek hosszabb időt igényelnek s igen czélszerű lenne ezekről már eleve gondoskodni.

Én azt hiszem, hogy azzal nem sértenők meg az ezredéves ünnepély iránt érzett pietást, ha ez alkalommal más egyébbel is foglalkoznánk, sőt annál inkább is meg kellene tennünk, hogy az új ezredévet méltón kezdhethők meg egy új kulturális intézmény életbeléptetésével.

Ennél szebb és maradanbóbb emléket nem is állíthatna a főnökegyesület a millénium alkalmából.

A Szakkör bizalommal engedte át a tért a főnökegyesületnek, midőn az ügy további kezelésétől visszalépett s bizalommal is várja, hogy a főnökegyesület meg fogja tenni e tekintetben mielőbb kötelességét s nem engedi azt, hogy a szakiskola létesítéséről csak mosolygással beszéljenek.

Grócz Ernő.

A könyvnyomtatás történelméből.

(Felolvastatt a Szakkör 1895. évi november 3-iki havi ülésén.)

Ez alkalommal — midőn első ízben vagyok szerencsés körünk felolvasó-asztalánál helyet foglalni — tanulmányaim oly részletével óhajtom igénybe venni tisztelt szaktársaim szives figyelmét, a mely nem új tárgy, nem is új eszmék körül forog, de fölöleli foglalkozásunk keletkezésének és fejlődésének jobbadán ismeretes mozzanatait, kiterjeszkedve az előzményekre is, melyek annak létrejöttét előidéztek, illetőleg előmozdították.

Valamint a világtörténelem tudós buvárlói folyvást igyekeznek az egyes eseményeket újabb oknyomozó kutatások alapján, kritikailag megvilágítva, a valóságnak minél megfelelőbb színben adni elő: épp úgy nem véltem fölösleges munkát végezni, midőn a könyvnyomtatás történelmének főbb jelenségeit a legmegbízhatóbb buvárkodók munkálatai nyomán egybevetve, évkelet szerinti rendszeres láncolatba összefoglalni igyekeztem zsenge magyar szakirodalmunk gyarapítására, a melyben ha kerültek is már nyilvánosság elé idevonatkozó közlemények, azok többé-kevésbé fogyatékosak, úgy-szólván kezdetlegesekek voltak.

Dolgozatom sem dicsekedhetik a teljes munka ke-rekdedségével; ám, a mennyire ez az ily szűkebb ke-retben mozgó tárgyalásnál lehetséges, iparkodtam a jelentékenyebb események sorozatának minél kime-ritőbb feltüntetésére, főszlyt az adatok megbízható-ságára, hitelességére s az időpontoknak lehető sza-batossággal való megállapítására fektettem. Minő ered-ménnyel végeztem feladatomat? Annak megítélését hivatottabb szaktársaim elbirálására bízom.

Az emberi ész szüleményeinek sokszorosítás útján való elterjesztésére és megőrzésére irányuló törekvés első nyomai Európában már a művelődés zsenge korában felmerülnek a tudományok és művészetek első ápolóinál: a régi görögöknél és rómaiaknál. Mielőtt a civilizáció emez úttörői a Kelet lakóival összeköttetésbe léptek s tőlük a kelme- és játékkártya-nyomtatást eltanulták, az erőművi úton való sokszo-rosításnak két módja volt ismeretes előttük: a lemez-kimetszés (patronozás) útján és a bélyegzőkkel való nyomtatás, a mely két eljárás csupán annyiban különbözik egymástól, hogy a par-ton-lemezeknél a betű vagy alak kimetszve, a bélyegzőknél ellenben kidomborítva tűnik elő. E két eljárás alkalmazása különben ősrégi keletű: már az egyiptomiak hasz-náltak kimetszett lemezeket a templomok, siremlékek és koporsók díszítésénél, melyek segítségével a képeket halottaik emlékein szimmetrikusan helyezték el, s a sirkamrákban több helyen akadtak a kutatók befejezetlen munkákra, melyeken az alakoknak csak ilymódon előállított körvonalaik voltak meg, világos bizonyítékául annak, hogy ez alaprajzok nyomán lettek az egyes jelképek és ezekből alakított feliratok részletesen kidolgozva és megfelelő színekkel ellátva. Mily mértékben nyert náluk alkalmazást a patronozás könyvek előállítására, meg nem állapítható, mivel ez

eljárásnak sokszorosító czélokra használói szorgal-masan igyekeztek ama folytonossági hiányoknak, me-lyek gömbölyű és egyenesszögű alakzatoknál e mód-szer mellett kikerülhetetlenek, tollal való figyelmes kiigazítása által eljárásuk mikéntjének minden ismer-tető jelét elsimítani s annak kézírás jellegét adni; az azonban tudvalevő tény, hogy uralkodók s egyéb előkelő állású egyének aláírásaiknál kézvonásuk helyettesítésére festőlemezeket (patronokat) használ-tak, melyeket a görögök »hypogrammoi«, a rómaiak pedig »laminae interrasiiles«-nek neveztek. A leme-zekkel festés vagyis patronozás útján való sokszo-rosítás utóbb egyéb népeknél is elterjedt, így különösen a németeknél, kik nemcsak a szöszerint vett könyv-nyomtatás feltalálása előtt volt évszázadokban, de még jóval ezután is készítették könyveket ez eljárás szerint, és pedig oly tévedésbe ejtő módon, hogy a mainzi zárdának e korból származó ódon könyveit, melyeket Heinecken és Breitkopf pléhlemezekkel elő-állítottaknak ismertek fel, egy szintén kiváló szak-tudós: Schaab, kézirati műveknek tartotta. Breitkopf az erfurti karthausi zárdá templomának kórusán három ilymódon készült, nagy ívrétalakú, igen szép könyvet talált, melyek a karthausiak felosztott mainzi kolos-torában készültek s innen kerültek Erfurtba; értesülése szerint a mainzi karthausi zárdá ilyen kimetszett pléhlemezekből mintegy 60 betűsorozattal rendel-kezett. A bélyegzőt legrégebben a babiloniaiak hasz-nálták, jegyeknek, feliratoknak téglákba való benyo-mására, kiktől a téglakészítés módszerével együtt átszármazott az egyiptomiakra ez az eljárás is; úgy-szintén a rómaiak is használtak ilyen bélyegzőket, melyekbe a szavak fordítva voltak vésve s a melyek tesseræ signatoriaenek nevezettek. A görögök hasonló bélyegzőket használtak edények megjelölésére és ilyféle eljárás alkalmazásában rejlett Plutarchos szerint Agesilaos király cseflógása is, ki egy elhatározó ütközetet megelőzőleg, mielőtt az isteneknek hozandó áldozathoz indult volna, tenyerére ezt a szót festette megfordítva: ΝΙΚΗ (győzelem), s azután a feláldozott állatnak máját egyideig, mintegy mély gondolatokba merülve, kezében tartá, hogy az ilymódon ezalatt a májra lenyomódott szót az istenek kinyilatkoztatásakép mutathassa fel seregeinek.

Az idősb Plinius szerint (Hist. natur. XXXV. c. II. de imagin.) M. T. Varro alkalmazott bizonyos sok-szorosító eljárást 700 nevezetes egyéniség arczásának legendákkal kapcsolatos előállítására, e könyvből azon-ban egyetlen példány sem maradt fenn az utókor szá-mára, s ha Laborde (1840.) patronozásnak, Deville (1847.) domború vésetnek tartja, Müller (1830.) és Didot (1851.) kínai mód szerint előállított fatábla-nyomatnak véli: mindezek csak erőszakolt feltevések.

A görögöknél a festészetnek egy neme volt hasz-nalatos, melyet »enkauszтика«-nak neveztek (»kauma« = égés, »kaiszin« = égetni); azt azonban nem tudjuk, vajjon ez eljárás szerint könyveket is készítették-e; csupán annyi bizonyos, hogy az u. n. uppszalai ezüst-kodex, mely Ulfila gót bibliafordítását tartalmazza, ehhez hasonló módon, t. i. úgy készült, hogy a betűk forró vassal lettek (még pedig egyenként) beégetve a

pergamenbe, minden valószínűség szerint az alkalmazott arany és ezüst tartós megkötése céljából; ezt bizonyítják: 1. hogy a betűk bemélyedt felületet mutatnak, mely a hátoldalon erősen kidomborodik; 2. hogy a lapok egyes helyeken megrongálódtak, kiváltképp ott, a hová a vas nagyobb erővel vagy túlhevítve nyomódott, úgyannyira, hogy több helyen csak a betű méretének megfelelő lyuk van; 3. hogy a betűk alakja annyira egyforma, mint ez egyedül ugyanannak a betűmintának ismételt felhasználása mellett lehetséges; 4. több ízben fordulnak elő betűcserék, épp úgy, mint a szedésnél előfordulni szoktak; 5. némely betűnél a festék elmosódott és az arany s ezüstnek csak nyomai láthatók a betűk képét alkotó mélyedésekben, a mit az a körülmény idézhetett elő, hogy az olaj-, viasz- vagy enyvkeverék, mely a vékony fémlemez alatt ennek nagyobb tapadóerő kölcsönzése céljából alkalmaztatott, a betű ráégetése alkalmával nagyon kiszáradt. Hasonló munka az a Psalterium is, melyet Fournier Párisban a St. Germain-könyvtárban látott.

Vannak azonban oly könyvek is, melyekre az arany és ezüst nem vassal való égetés, hanem író toll segítségével vitetett át és mindkét módszer feltalálható a XV. század inkunabuláinak díszes kezdőbetűinél is; melyek tulajdonképp háromféle módon való készítésre vallanak, u. m.: az aranylapocskáknak forró vagy hideg úton felnyomására s az arany tollal írására. Előbbiek Faulmann szerint a Gutenberg, Fust és Schöffer által készített munkákon, Mentelin bibliájában és egyéb inkunabulákon láthatók, míg az utóbbira Aldus Manutius Virgil-je szolgálhat például. De nemcsak aranybetűk lettek bélyegzőkkel nyomtatva, hanem még közönséges folyó szöveg is.

Carpentier (Gloss. p. 675) különféle XIV. és XV. századbeli könyveket sorol fel egy párisi könyvjegyzékből, melyek bélyegzők segítségével készültek; ezek az egyes betűkből vagy betűcsoportokból álló bélyegzők »litterae formatae« vagy »lettres de forme« néven nevezettek, a mely elnevezés a francziák által arra a gót barátbetűnemre is átvitetett, melylyel a Gutenberg-bibliák és Schöffer Psalteriuma nyomattak. Egy újabbkori olasz író, D. Vincenzo Requeno, azt állítja e tárgyat illetőleg közzétett értekezésében, hogy a vésett betűknek a középkori olasz könyvesinálók által való alkalmazása nemcsak a díszítésekre és kezdőbetűkre szorítkozott, de a szövegnél is többször használatba vétetett és hogy sok úgynevezett »kézirat« ilyen metszett betűk lenyomatásával készült. Ez okból tarthatta Pomponius Lactus is a könyvnyomtatást csupán csak a régi, bélyegzővel való nyomtatási eljárás felújításának. Az olaszok át is vitték a bélyegzés fogalmát a könyvnyomtatásra, melynek innen eredőleg »stamperia« elnevezést adtak.

Az előbbiekben ismertetett sokszorosító eljárásokról a szétszedhető betűknek és a könyvnyomtató sajtónak feltalálásához, vagyis a tulajdonképpeni könyvnyomtatáshoz, a fatáblák segítségével való sokszorosítás képezi az átmenetet.

Már a XIV. század végén ismeretes volt Nyugateurópában fatáblákra metszett képeknek, sőt betűszövegeknek

dörzsölő-nyomás által való sokszorosítása,¹ mely oly módon eszközöltetett, hogy a megnedvesített papír a könnyű földfestékkel — utóbb lámpakoromból és olajból készült nyomófestékkel — bekent fametszvényre helyeztetvén, a lőszőrrel és kőcczel kitömött, félgömbalakú »dörzsölők«-kel (melyek később, a préssal való nyomtatás idején, festékezőkül használtattak) néhányszor erőteljesen lesimitattott, mi által az alakok és betűk körvonalai a papírba mélyen benyomódtak, a mely eljárás következtében természetesen csakis egyoldalú nyomás volt eszközölhető (anopistographia), míg a papír másik fele rendszerint »tisztán« maradt. E fatábla-nyomatok általában három osztályzatba sorolhatók, u. m.: a) kizárólag szöveget, b) szöveg nélkül álló képeket és c) képeket és szöveget tartalmazók. Minden ilyen egyes lapra nyomtatott kép vagy szöveg »breve«-nek neveztetett, miből Németországban, hol ez a nyomtatási mód leginkább volt elterjedve, a »Brief« szó alakult, a mely elnevezés utóbb minden tudósításszerű irat megjelölésére általános alkalmazást nyert. Az ama korbeli »levél-nyomatók« mestersége kezdetben kizárólag csak szentképek és játékkártyák nyomtatására szorítkozott, idővel azonban kisebb imádságos- és iskolakönyvek előállítására is kiterjeszkedett, mely utóbbiakból manap a legnagyobb könyvtárak is csak igen kevés számú példányt tudnak felmutatni.² Ámbár a táblák metszésének veszélyes volta és a nyomtatáshoz használt eszközök kezdetlegessége e módszernek nagyobb művek előállítására való alkalmazását szűkítette megnehezítette, mindazonáltal az eddigelő főképp a zárdákban üzött könyvleirással szemben nagy lépés volt ez a haladás útján és az önálló, szétszedhető és ismét összerakható betűk alkalmazására irányuló törekvés nem lehetett távol.³ Ki volt az első, a ki ezt az eszmét legelőször

¹ A fatáblák segítségével való sokszorosítás a kínaiak által már mintegy két és fél évezreddel előbb volt gyakorlatba véve a könyvnyomtatásnak a Nyugaton való felfedezésénél, mivel pedig eljárásuk a későbbi európai tábla-nyomatók módszerétől elütő volt, nem látszik valószínűnek, hogy ennek kiindulópontját képezte volna. A kínaiak ugyanis a nyomtatási célokra használt lemezeket tömör, fényes fából, mintegy 1 centiméternyi vastagságban készítették; mindkét oldalnak simára gyalulása után egy ilyen táblát ellátott a munka leírója vízszintes és függőleges vonalakkal, melyek az egyes szóképletek számára megfelelő négyszögeket alkottak, mire a fametsző a kockák kivésése által a vonalakat kidomborította s e tábláról a munka terjedelmének megfelelő mennyiségű lenyomatot készített vörös tintával; ezekre a vonalozott lapokra rajzolta azután a leíró fekete tintával a szavakat jelző írásjegyeket. Az illy módon készült kézirat átvétele után a fametsző a kidolgozásra szánt lemezt erre való ragasztószerrel vonta be, melyre a megfelelő papírlapot megrajzolt felével ráillesztve, azt a lemezen szépen elsimította; teljes megszáradás után a papírt kézzel ledörzsölték, míg a felrajzolt írásjegyek a lemezre levonódva előtűntek, mire domborúan kivésésvén, a tábla a »nyomató« kezébe került, a ki azt tusba mártott ecsettel befestette s a reá helyezett papírost kefével gyengén levergette.

² Legismertebb az e nembeli művek közül az úgynevezett »kis Donatus«, Aelius Donatus régi római nyelvtudós nagyobb latin nyelvtanának kivonata, az egész középkorban legkedveltebb tankönyv, a mely, épp úgy mint egyéb kisebb munkák, még 1490-ben is több oly helyen, hol már ekkor a könyvnyomtatás évtizedek óta virágzott, fatáblákról nyomtatott, a mely körülmény abban lell magyarázatát, hogy az illető kiadókra nézve, oly korban, midőn a könyvnyomtatónak egyuttal betűöntőnek is kellett lennie, sokkal előnyösebb volt egyes kisebb könyveknek fába való metszése, mint ezeknek szétszedhető betűkkel való előállítására céljából egy rendszeres könyvnyomtató-műhely berendezése.

³ Hogy egyébként ezen eszme — hasonlóan az emberri leleménység oly sok mesteri alkotásához — minő rég felmerült egyes kiváló gondolkozók elméjében a nélkül, hogy valamely szerencsés véletlen annak gyakorlati alkalmazását már akkor elősegítette volna a közművelődés megmérhetetlen hasznára, e mellett bizonyít a szó-

megragadta; vajjon mély gondolkodás vagy a véletlen vezette-e rá: sűrű homály födi, melyet még a legbuzgóbb kutatóknak sem sikerült teljesen eloszlatni; azonban hogy Gutenberg János volt az, ki által az ige testté vált, ebben manap már majd csaknem minden vélemény megegyezik. Hogy oly sok ideig bizonytalanság uralkodott a feltaláló egyéniségét illetőleg és hogy teljes hitelességű, megbízható értesülések nem maradtak roánk, ennek okául egyrészt a rideg titkolózás, melylyel a felfedezők művészetüket körülvevették, másrészt a nép legnagyobb részének alacsony műveltségfoka tekintendő.

Évszázadokkal ezelőtt nem kevesebb mint tizenhét német, francia és olasz város versengett a könyvnyomtatás felfedezésének dicsőségéért, azonban rövid idő múltán csak Bamberg, Harlem, Strassburg és Mainz városokra szorítkozott a küzdelem.

Bamberg Pfister Albertért szállott sikra, mivel ő Gutenberg, Fust és Schöfferral egyidejűleg már 1454. óta nyomtatott naptárakat, búcsúleveleket és valószínű, hogy a bambergi 36 soros biblia is az ő műve. A Pfister-féle betűk metszése hasonlít a Gutenberg első missale-betűiéhez, mely körülményből következtetve inkább feltehető, hogy Pfister egyike volt Gutenberg első tanítványainak és mint ilyen választotta Bamberg városát az új művészetnek önállóan való gyakorlására. 1462. után nyoma vész Pfisternek, ki ez időtől fogva valószínűleg mint vándorló könyvnyomtató majd itt, majd amott tartózkodott.

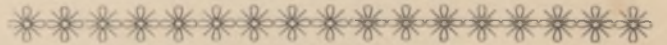
Harlemnek igényei csak a XVI. század közepén keletkeztek, midőn a hollandi tudósok egy apáról fiúra szállt monda alapján amaz idevonatkozó vitába kezdtek, melylyel még manap sem hagytak fel teljesen. Ők Janszoon Lőrinczet tartják a feltalálónak, ki 1370-ben gazdag nemes családból származott s később az egyháziúri tiszteletreméltó és jövedelmes hivatal viselvéen (mely ez időben csak előkelő egyéneknek volt megtisztelő foglalkozása), ama korbéli szokáshoz képest nevéhez a hivatalát jelző Coster előnevet csatolta, mely néven lett mint könyvnyomtató az utókor által ismeretes. A hollandi tudósok állítása szerint Janszoon Lőrincz egy sétája alkalmával jött volna arra a gon-

nokok királya Cicero is, ki *De natura deorum* című munkájában (II., 20.) a következőket adja Balbus stoikus szájába: »Fel nem foghatom, hogy az, ki azt véli, hogy szilárd és megoszthatatlan testek bizonyos mennyisége képes volna véletlen együvéjutás által egy rendszeres szép világgá alakulni, ne higgye, hogy ha a huszonegy betű töménytelen mennyiségét, akár aranyból vagy bármely más anyagból legyenek ezek, összekeverve a föld kerekességén elterjeszteni, ezekből Emilius annalesei azonnal olvashatólag összeszedhetők lennének. Részemről kételkedem rajta, hogy a véletlen ezt csak egyetlen versben is előidézni tudná.« Mire vezethetett volna azonban, ha a betűket nem a véletlenre bízva, hanem bizonyos tervszerűséggel rendezve képzelet? — Hasonló eszmét pendit meg szent Jeromos is, a IV. század végén, egy római hölgyhöz, Laetához intézett egyik levelében, midőn ennek leánya tanítására vonatkozólag egyebek közt ezeket írja: »Adjunk a gyermek kezébe puszpángfából vagy elefántcsontból faragott betűket játékszerű, hogy maga a játék is tanítássá váljék. Nagyon célszerű e betűket gyakrabban összekeverni, így a helyzetcsere folytán a gyermek azokat nemcsak nevék, de alakjuk után is tanulja megismerni.« — Épp ily kézenfekvő volt a mozgatható betűk találmánya az ókorbeli zsidóknál is; a Talmud tanúsága szerint ugyanis Jehova nevéért arra a lemeze, melyet a főpap az engesztelés napjának ünnepén, a szentélybe való belépéskor, homlokára kötött, oly módon jegyezték föl, hogy négy érczrudacska végére a Jehova névnek egy-egy betűjét kimetszezték, melyeket a főpap ujjai közé fogván, egyszerre lenyomta azokat az említett lemeze.

dolatra, hogy bükkfahéjból betűket metszen és azokat unokái tanítása céljából lenyomtassa; úgyszintén neki tulajdonítják, hogy vejjével társulva, a kezdetben használt folyékony tintánál megfelelőbb festéket állított elő a betűk lenyomására. Később ugyancsak tőle származott volna a fabetük helyett ezinből készüteknek használatba vétele, mi által üzemét annyira kiterjedtté tette, hogy több segéd munkást kellett alkalmaznia, kik közül egy János nevű karácsony éjjelén a betűkkel és nyomtatóeszközökkel Mainzba szökött, hol 1442-től fogva a lopott betűk segítségével különféle munkákat készített. Ámbár ez a minden bebizonyítható alapot nélkülöző elbeszélés felettébb valószínűtlenül hangzik, a jó hollandusok mégis oly szívós kitartással ragaszkodnak e mítoszhoz, hogy Costernek, mint a könyvnyomtatás feltalálójának, 1821-ben Harlemben emléksobrot emeltek és a felfedezés négy százados emlékünnepeit is ugyanakkor nagy pompával megülették.

A strassburgiak ezzel ellentétben azt vitatják, hogy egy földijök: Mentelin János az igazi felfedezője a könyvnyomtatásnak, a ki a huzamosabb ideig Strassburgban tartózkodott Gutenberggel, ennek további kiképzése céljából, összeköttetésben állott volna. Szerintök Gutenberg Mentelin eszméinek felhasználásával társult 1444-ben Mainzban Fust Jánossal az új művészet kizsákmányolására. Azonban eme feltevéseket a strassburgiak oly gyenge bizonyítékokkal támogatták, melyek minden hihetőséget maguktól kizártak.

Hogy a pálma Mainz városát és Gutenberget illeti, Hollandia lakóin kívül ma már minden nép által el van ismerve s ez az elismerés alapos kutatásokra és nemcsak német, de olasz, francia, angol sőt egyes hollandi tekintélyek nyilatkozataira is támaszkodik. Nagyértékű ezt illetőleg egyebek közt Trithem János apátnak, Schöffler Péter kortársa és barátjának kijelentése, ki a hirschau zárdá évlapjain Mainzot jelöli meg a feltalálás helyéül s az 1450. évet annak idejéül; nemkülönben Caxton Vilmosnak, Angolország legrégebb könyvnyomtatójának bizonyágtétele, ki 1482-ben így irt: »A könyvnyomtató-művészet Mainzban, Németországban lett felfedezve.« Hasonló értelemben szól az 1499-iki kölni krónika e tárgyra vonatkozó feljegyzése is. (Folyt. köv.)

VEGYESEK.

Tisztelt előfizetőinket kérjük, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani szivesek legyenek, hogy az expedíció rendben történhessék. Jövő számunkat csak azoknak küldjük meg, a kik az előfizetést megújítják. Az előfizetési ár az eddigi:

egész évre --- --- 4 korona,
félévre --- --- 2 korona.

A kiadóhivatal.

Az újév alkalmából oly sok oldalról érkezett lapunk szerkesztőjéhez üdvözlő-jegy, hogy éppen ez időben való nagy elfoglaltságunknál fogva nem volt módunkban mindannyira egyenként válaszolhatni. Midőn ezért barátaink és jóakaróink bocsánatát kérnők, engedjék meg, hogy e helyen úgy ő nekik, mint összes t. olvasóinknak is egyrészt köszöne

tünket, másrészt szívből jövő jókívánatokat fejezzük ki az évforduló alkalmából. — Különös köszönetünk kell még kifejeznünk kedves és tisztelt munkatársainknak, kik a múlt évben oly lankadatlan kitartással támogattak feladatunk teljesítésében; kérjük, ne vonjuk meg e jóakarataikat lapunktól ez új évben sem, a melyre nekik is igazi boldogságot és meglegegedtséget óhajtunk!

Lapunk mai számához mellékeljük a múlt évi folyam-
nak tartalmát és czímlapját; ez utóbbit is egészen egy-
szerűen nyomtatva. Az előbbi évek czímlapjaitól való ez
eltérés a közelmúlt eseményekben találja magyarázatát,
melyek fizice lehetetlenné tették az ilyen, több időt igénylő
munka előállítását. — Ugyancsak e helyen óhajtjuk igazolni
a napokban szétküldött Évkönyv néhány hirdetésének
tökéletlen voltát, melyek színes nyomásra voltak eredetileg
szedve, miután azonban az időből teljesen kifogytunk s
az amúgy is megkészt Évkönyvet nem akartuk még jobban
késleltetni, kénytelenek voltunk egy színben kinyomatni.
Mindezekért, az idők kényszerítő hatalmát tekintve, szak-
társaink szíves elnézését reméljük.

A Szakkör farsangi mulatságát február 15-én (szomb-
aton) tartja meg a Lövéde nagytermében. A táncszertély
műkedvelői színelőadással kezdődik és a 86. ezred bandája
játssza a táncdarabokat. Belépődíj (idegenek részére) előre-
váltva: személyjegy 1 frt, családjegy (egy férfi és két hölgy
részére) 2 frt; este a pénztárnál: személyjegy 1 frt 20 kr.,
családjegy 2 frt 50 kr. Úgy látszik, hogy az ideai mulatság
még a tavalyinál is sikerültebb lesz, mert már most is
nagy az érdeklődés iránta, nemesak a kör tagjai között,
hanem még az idegenek körében is.

A Nagyvárad jubiláris albuma. Ezt a címet viseli
az a vaskos, negyedréti alakú füzet, melyet a Nagyvárad
huszonöt éves jubileuma alkalmából állítottak össze s kará-
csenyi ajándékkul küldték szét a lap előfizetőinek. Az album
feltűnően csinos kiállítású s különösen szerencsés kivitelű
a boríték, hamvas szürke, mérsékelten fényezett erős (két-
színű) papíron, fekete és arany nyomással; itt úgy a betűk
megválasztása, mint a sorok elhelyezése szerencsés egész-
képzés a boríték felső és alsó részén alkalmazott, teljesen
keresztülfutó lécz-diszkekkel. Már a belső czím szedése
nem ily kifogástalan, s különösen beosztás tekintetében
kivánni valót hagy fenn. Maga a szöveg minden egyes
oldala vörös színben nyomtatott lénia-keretben van el-
helyezve, s igen helyes érzékkel kellő távlatban van tartva
a szedés a kerettől; itt csak abban hibázott a szedő, hogy
felül és alul is nem ugyanazokat a méreteket tartotta be,
mint oldalt s ez a körülmény kissé zseméért a szakmabeli
szemlélőre. A szövegbetűk legújabb metszetűek, teljesen
épek, s leszámítva a helylyel-közzeli szürkéseket, elég
tisztességesen vannak nyomva, közben több klisével. Az
egész munka — röviden szólva — megérdemli az »album«
címezést s az egész kiállítás becsületére válik nemesak
Lang József nyomdájának, de általában az egész vidéki
nyomdaiparnak is.

Az ideai fali naptárakról. Az utóbbi években rohamosan
hódító s ugyancsak elterjedt falinaptár-divat mintha esők-
kent volna az idén, ha számban nem is, de a könyv-
nyomdailag előállítottakat illetőleg mindenesetre erősen. Az
idén már csaknem minden fali naptár, a tömböket is ide
számítva, litografiai munka. Ilyent adott ki a Pesti könyv-
nyomda-részvénytársaság is »Kiállítási naptár« címen
nyolcz színben nyomtatva s ékesen ábrázolva a kiállítási
főbb épületeket, közepen nagyobb arányban a sokszorosító
iparágak nagyméretű pavillonjával. Posner és Czettel-Deutsch
tömb-naptárjai szintén litografiai úton készültek, s úgy a
Posner-féle díszesebb, mint a Czettel és Deutsch-féle igen
szép, elegáns kivitelűek. Alkalmunk volt még látni a Kell-
ner és Mohrlüder litografus ezég fali naptárát, mely pompás
színezésű, noha egyes helyeken kissé rikitó. Az egésznek
jó hatását azonban rendkívül esökkenti a főalak Hungariá-
nak nő képmása, mely minden egyéb jellegű, csak magyar
nem. Egészben véve azonban szép műszaki készütségre
vall e naptár. Könyvnyomdai úton előállított fali naptárt
csak kettőt láttunk. Az egyik a Fővárosi nyomda-részvényt-
ársaságtól került ki s czélszerű beosztásával, korrek-
szedésével, kifogástalan szép nyomásával igen jó benyomást

tesz szakemberre és laikusra egyaránt. A másik a Magyar
Nyomda terméke. E naptár valóban megérdemli, hogy
hosszasabban foglalkozzunk vele, már csak azért is, mert
világos jelét mutatja, miszerint szedője teljes jóakarata és
tehetségét vetette latba, hogy valami újat és eredetit ter-
mentsen. A florentini stílusban tartott keret több díszitményes
darabot követelt volna ugyan a nagyon is sűrűn alkalmu-
zott alakzatos részek helyett; a felső részként alkalmazott
cartuche-keret azonban igen odaillően van alkalmazva és
alsó harmadba eső középmezővel együtt igen összhangzó
benyomást tesz. A nyomó is kitüntette magát és nagy
szakképzettséget tanúsított feladata teljesítésében. A színek
jól vannak megválasztva, harmonikusak, a kivitel tiszta,
csinos, a mi annál inkább kiemelendő, mert a naptár öt
színből van nyomtatva.

Müller Arnold, Párisban élő szaktársunk is beküldötte
hozzánk a már rendes vendégnek tekintett francia nyom-
dász-évkönyvet, melyet 1896-ra 6-dik évfolyamában is ő
szerkeszt és ad ki *Annuaire de l'Imprimerie* címen. Az
évkönyv beosztása a régi s szakezettek, hirdetések, mű-
melléletek váltakozva kerülnek az olvasó szemei elé, mind
igen tiszta, helylyel-közzel fényes kivitelben. A könyv végén
az év minden egyes napjára előjegyzési naptár van, mely-
nek berendezésével — már megboesát Müller szaktársunk —
sehogy sem érthetünk egyet, mert az díszesnek ugyan elég
díszes, de éppen a sok dísz teszi czélszerűtlenné, elvévén
igen sok helyet a lapok tulajdonképeni rendeltetésétől, az
előjegyzésre szánt térből. Egyébként örvendünk, hogy az
igen ügyesen megszerkesztett francia nyomdász-évkönyvvel
éppen egy hazánkia szerez magának megérdemelt hírnevet.

Dalok a gyöngyvirágról a címe annak a csinnal
kiállított költeményfüzetnek, melylyel hírlapjaink egyik tekin-
télyes veteránja, az újjévvel 40-ik évfolyamába lépett Győri
Közöny kedveskedett olvasóinak karácsonyi mellékletül.
A füzet, mely a nevezett lap kiadójanak, Nitsmann József-
nek nyomdájában készült, bizonyítékául szolgál annak a
dícséretes törekvésnek, melylyel e nyomdát (az egykori
Streibig, majd Sauerwein-féle nyomda) jelenlegi ügybuzgó
tulajdonosa arra az előkelő színvonalra újból fölemelni
iparkodik, a mit az vidéki nyomdaink sorában régebben
elfoglalt. Eltekintve e csinos metszésű modern mediával
betűk tetszetős alakjától, első sorban s kivülőleg a nyomás
az, mely egyformasága s tisztaságánál fogva feltétlen
dícséretet érdemel, és pedig úgy a szöveg nyomása, mint
a boríték s a czímlapon alkalmazott és harmonikusan
egybefolyó, driszkret színekben tartott fejléczés kezdő-
diszítésé, melyet azonban, nézetünk szerint, helyesebb lett
volna a czímlap helyett az ezt követő ajánló vers elé
alkalmazni, hol arányosabban lett volna elhelyezhető s ez
esetben a címet is tetszetősebb és technikailag korrektebb
kivitelben lehetett volna előállítani. Kifogás alá eshetik az
impresszumok időntalan beosztása s úgy ezeknek, mint az
ívjelző számoknak túlnagy volta; valamint elhibázott dolog
a tartalomjegyzéknek a szöveg beüvel, minden tágitás
nélkül való szedése, a mely egy fokkal kisebb betűkkel,
ritkítottan adva, a szemre is sokkal kellemesebb hatást
gyakorolna. Mindeme fogyatékok mellett örömmel
tölthet el bennünket e könyvecske szemlélete, — melyhez
csinosságra hasonló kiállítását az utóbbi időben nagy szá-
mmal megjelent vidéki verskötetek között keveset láttunk —
mint tanubizonyossága a könyvnyomtatás vidéki művelői
ízlelésbeli haladásának s így a hazai nyomdászat szélesebb
körben való fejlődésének.

—j—

A Berthold-féle berlini rézlénia-gyár és betüöntöde idő-
höz nem kötött füzetekben adja ki újdonságait; e füzetek
elcséjt a múlt év végén kaptuk kézhez. Tartalmaz pedig
díszitményeket, újabb metszésű betűket, minta-léniaikat és
vignettákat. Említésre méltóak a Viktória-díszitmény, a
Venetia-, ó-angol, Hansa-cursiv, Regina-cursiv és a Hudson
elnevésű betűk. A vignetták kizárólag rokokó-jellegűek.
A füzet eleitől végig igen elegáns, fölötte tiszta kiállítású.

A névjegy. A névjegy Olaszországból származik. Mint
a társadalmi érintkezésnek oly sok más segédeszközét, ezt
is a középkor legelfinomultabb városában, Velenczében
találták fel. A velenczei Civico-muzeumban még most is
láthatni a régi velenczei névjegyeknek egy gazdag gyűj-

teményét, a melyek közül több a XVI. századból való. Ezen a gyűjteményen meglátni, hogyan keletkezett a név-jegy. Eleinte a névjegy rövid kis levél volt, a melyen az elküldő neve és üdvözlője volt olvasható. Később csak az elküldő neve maradt meg a névjegyben és a többi tért egy rajz töltötte be; ezért a XVIII. századbéli velencei névjegyek valóságos műremek. Csak a XIX. század elején maradtak el a rajzok és csak a név maradt meg, esetleg a nemzeti czímerrel. A velencei gyűjteményből különösen nevezetes Pisani Giorgio államférfiúé 1770-ből. A név mellett szimbolikus rajz van rajta, a mely magát Pisanit ábrázolja, a mint fiainak megjósolja az állam pusztulását. Manin, az utolsó velencei dózsé névjegyén a rajz egy tölgyfa tövén szunnyadó Vénuszt ábrázol. Manin nem nagyon értékes életet élt. Akkoriban a bécsi nemesi körökben is divatos volt, hogy Velenczében készíttessenek névjegyeket. Legtöbbnyire pergamentből vagy papiroshól készültek. Sokan jótékkártyákat is használtak, a melyeknek hátsó fehér lapjára írták nevüket. Gazdag velenceiek ezüstlapokat is használtak névjegynek, a melyekbe bevésették nevüket. Velence után először Franciaországban honosodott meg a névjegyek divatja, Nagy Lajos alatt.

A szerzői jog Olaszországban. *Barazzuoli* olasz kereskedelmi miniszter, mint *Rómából* írják, érdekes reformot fog legközelebb a szerzői tulajdonjog dolgában életbeléptetni. Már be is nyújtotta erre vonatkozó törvényjavaslatát a képviselőházhoz. Eddig olyan viszonyok voltak e téren Olaszországban, hogy a könyvek, zenei alkotások, képek stb. tulajdonjoga száz évig illette a szerzőt vagy örökösét, azután egyszerűen megszűnt a tulajdonjog. *Barazzuoli* javaslata most azt czélozza, hogy száz év múlva a szerzői tulajdonjog az államot illesse. Azt állítja ugyanis az olasz miniszter, hogy a legdrágább művészeti és irodalmi termékeknek ingyen prédára dobása nagy kárára válik maguknak a szerzőknek. De a legkésebben azzal okolja meg a miniszter új eszméjét, hogy abból olyan keresetforrás éri az államot, a melylyel erősen fél lehet lendíteni az olasz művészetet és az egész litteraturát.

A sorok kizárásának egy új és eredeti módját kezdte el az amerikai *Liberly* című újság, melyet tulajdonképen a newyorki *Homa Journal* proponált. Az eredeti eszmének praktikusságát és közhasználatra való hivatottságát a következőkkel okolják meg az amerikaiak: 1. A szavak közé mindenütt félnégyzetet (halbgeviert) kell tenni, a mely egyformaság jótékonyan hat az olvasóra és előnyös a szedőre nézve is. 2. Újságoknál, röpikeknél és más sürgős természetű munkáknál a szedés ára is csökken ez által s a szedőgépekkel szemben is hatványozódni fog a szedésgyorsaság. 3. A szedő az új módszer szerint szintén nagyban fokozhatja keresetét, mert nem kell a mostan divó és időtrábló, szavak közé való beosztással bibelődnie, az olvasóközönség pedig a gyorsabb munka folytán olcsóbban jut az irodalmi termékekhez, a mi megint fokozza a megrendelések számát és így — természetesen — a munkanélküliek serege is megcsökken. 4. A helytelen elválasztásokra se lesz majd szükség, bár az ilyen eljárás egy kissé szokatlan formát ad a szedésnek, s körülbelül ilyen képet mutatna a nyomtatvány:

Főgondja legyen a segédnek arra, hogy a gyerek munkájánál kellő szorgalmat fejtsen ki, mellőzve ugyan természetesen azt, hogy az erején túl terheltesse meg. Minden körülmények közt pedig igen jó és hasznos a tanoncra nézve, ha ezen jó tanácsokat nemcsak szóval hallja, de tényleg tapasztalja is azt mesterénél, ne pedig az ellenkezőt.

Természetes dolog, hogy ez eleinte bántólag hat majd az európaiak látószerveire, de ha minden tényező közreműködik e metódus meghonosításán, hiszszük, hogy az óvilágban is megkezdjük e praktikus dolgot, s éppen úgy megszokja ezt az olvasó, mint a verseket, szindarabokat, a melyek éppen ilyen szedésképet mutatnak. Eltekintve az esztétikától, reméljük, — írja az amerikai újság — hogy az európai szaksajtó is figyelmen fogja méltatni ezt az amerikai kizárásmódot. (Nem tagadjuk, sokat vettünk át a reklámok hazájából. Nem egyfajta czímbeztünk meg a nagyban elterjedt szabadrány is tanunk erre; de hogy ebben az egyben

nem utánozzuk az amerikaiakat, azt — mint az európai szaksajtó egyik szerény orgánuma — már előre is megjósolhatjuk. Hiszen ez nem haladás, de az esztétikát tekintve, visszaesés lenne, még pedig olyan, a milyent már a nyomdászat legelső művelői is ennek vettek volna. *Szerk.*)

A Magyar Szabadságharcz Története című hazafias vállalatból a 48—50. füzeteket is kézhez vettük, melyekben a szerző a téli hadjáratról, a Debreczenbe való menekülésről és Budapest megszállásáról, továbbá Windischgrätz garázdálkodásairól ír igen érdekesen. A szöveg közé egész sereg érdekesnél érdekesebb kép van elhelyezve, a 48-ik füzetben pedig még Paskievicz kiáltványa az eredeti hű utáztatásban. Ajánljuk szaktársainknak e kiváló történelmi munkát, mint a mely nagyon érdemes a megszerzésre. Kapható a kiadó Lampel R. (Wodianer F. és fiai) cégnél és minden könyvkereskedőnél vagy kolportör útján. Ára füzetenkint 30 kr.

A Szalay-Baróti-féle Magyar Nemzet Történetének 28-ik füzete szintén megjelent, Hunyadi János és Mátyás korát tárgyalván tömör, érdekes előadásban. Műmellékletül: A várnai csata van mellékelve, ezenkívül a szövegbe nyomott 14 érdekes illusztráció. Kapható a kiadó Lampel R. (Wodianer F. és fiai) cégnél, továbbá minden könyvkereskedőnél és kolportörök útján füzetenkint 30 krajczárért.

Milléniumi történet. Az Athenaeum kiadásában megjelentő A Magyar Nemzet Története című nagy munkának megjelent már az 51. és 52. füzete is, melyek a III. kötethez tartoznak; ezekben Zsigmond király uralkodásának eseményei vannak megírva. Az 51. füzetben találjuk műmellékletképen a Zsigmond-korabeli czímereket színes kivitelben s Siklós várát. Az 52-ik füzet A magyar király torna-öltözete a XV. század elején színes képet és IV. Albert és neje arczképeit adja műmellékletként. Mindkét füzet tele van becses és ritka szövegekkel. Egy-egy füzet ára 30 kr. Kapható minden könyvkereskedésben és kolportör útján.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHIVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1896. évi január hó 26-án (vasárnap) délelőtt 10 órakor, Szalontay Gy. vendéglőjében, Kerepesi-út és Klauzál-utca sarkán

HAVI FÖLÖLVASÓ-ÜLÉST

tart, melyre a kör tagjait tisztelettel meghívja

Budapest, 1896. január hó

a választmány.

TÁRGYAK:

Tichy Ákos: Andrássy Gyula gróf, Gelberger Mihály és Stalla Márton.

Folyó ügyek tárgyalása.

Schwarz Adolf és *Weissburg Dezső* indítványa a Nyomdász-Lexikon létesítése ügyében.

Szakkérdések benyújtása.

Indítványok.

A fölölvásó-ülésre oly szaktársakat is szívesen látunk, kik a körnek nem tagjai.

A fölölvásó-ülés előtt (9—10 óra között) a német nemzetközi mintacsereből egy sorozat lesz kiállítva, melynek megtekintését ajánljuk a szaktársak figyelmébe.

A vigalmi bizottság a fölölvásó-ülés előtt, délelőtt 9 órakor (a fentemlített helyiségben) ülést tart, melyre a bizottsági tagok ez uton hivatnak meg.

FIGYELMEZTETÉS! Értesítjük a kör házipénztárosaikat, hogy a f. hó 5-én tartott választmányi ülés határozata értelmében a múlt évi november és december hóra járó tagsági illetékek fizetése alól mindazok fel lesznek mentve, a kik e kedvezményt igénybe óhajtják venni. *A választmány.*

Figyelmeztetjük a szaktársakat, hogy az Évkönyvre csak azok reflektálhatnak, a kik 1895. augusztus hó 1-től fogva tagjai a Szakkörnek s hátralékban nincsenek. Általában a kör különös szigorral fog eljárni a hátralékos tagokkal szemben, a kik két hónapi hátralék esetén elesnek úgy a *Grafikai Szemle*, mint az *Évkönyv* ingyenpéldányától.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb buzgóságot fejtsek ki és a beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott *összes szakköri tagok* névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte, vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldőncz útján *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztároshoz (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-éig.

Figyelmeztetés. Miután a Szakkörnek a Feszty-körkép-jegyeket készpénzért kell vásárolni, azok csak *Tichy Ákos* titkárnál (Részvénynyomda), *Rencsisovszky Ferencz* pénztárosnál és *Novitzky N. Lászlónál* kaphatók darabonként 32 krért.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat tárlatára a Szakkör tagjai részére 22 kros kedvezményes jegyeket szerzett (melyek minden alkalommal érvényesek). E jegyekkel a tárlat egész napon át, este villamos világítás mellett is, megtekinthető. E jegyek kaphatók *Rencsisovszky Ferencz*nél (VII., Kerepesi-út 64., III. em. 32.), a déli órák alatt, *Gelléri Mihálynál* (Részvénynyomda) és *Novitzky N. Lászlónál* az anyaegylet helyiségében.

A lap papiroza a hermaneczi papirgyárból. — Szövegbetű az *Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól*.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felelős szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * *Főmunkatárs:* BAUER JÁNOS M.

Megjelenet és a *Grafikai Szemle* kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., hold-utca 7. sz.) kapható a

Magyar Nyomdászok Évkönyve

XI. (millenáris) évfolyama.

Ára helyben 60 kr., vidékre frankó 67 kr.

Az Évkönyv rendkívül diszes kiállításban és tanulságos tartalommal jelent meg. Különösen ajánlható a tanoncok részére, mint hasznos szakkönyv.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

lapunk múlt évi (1895.) évfolyamához, kék és piros színben, megrendelhető kiadóhivatalunkban (V., hold-utca 7. szám). Miután a bekötési táblákat csak korlátolt számban készítetjük, a később jelentkezők ilyet már nem kaphatnak.

Minőségükben a legjobb! * * *

* * * Áraikban a legolcsóbb!

Kő- és könyvnyomdai festékek.

R. Englert és Dr. F. Becker

PRÁGA

Vegyészeti és festékgyára.

Készít legkitünőbb minőségben kő- és könyvnyomdák részére minden fajta

Festéket, hengeranyagot és kenczéket.

Kivánságra árjegyzék, minták és külön ajánlat.

Képviseelő Magyarország részére:

Detsinyi Gusztáv vegyésztanár

Budapest, VI., szív-utca 33.

Könyv- és könyomdai
szines és fekete festékek gyára.

Huber Mihály

ALAPITTATOTT 1780-BAN.

München és New-York.

Kizárólagos képviselője Magyarország és a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid

Budapesten

IV. kerület, Újvilág-utca 6. szám.

Eme dűsan felszerelt raktárból bárminemű megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Árjegyzékekkel és nyomásmintákkal kívánatra készséggel szolgálunk.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolitho-
grafia útján a leg-
jutányo-
sabbban s
pontosan
sokszorosít-
tatnak.

*Külön beven-
deés házon
kívül fény-
képfelvittele.*

Rust J. H. és Társa
BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleányok és vignetták.

Különítve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Külföldi telepek: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Mörner J. és Társa
Gépgyára és Vasöntödéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késkészörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézisajtókat.

Tömöntödei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jótállás mellett jutányos árért eladók.

Nagy választékot tart a legkülönfélébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czimirásokból.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE
 BUDAPEST**

VII., Király-uteza 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Betűöntőde

Ludwig & Mayer

M/m. Frankfurtban.

✱

Ajánlja általánosan elismert, legjobb anyag-
 ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,

KÖRZETEIT

és egyéb

DÍSZITMÉNYEIT.

★

A cég képviselője Budapesten

FRKUND JÓZSEF

Király-uteza 112., II. em.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
 sz. osztrák-magyar
 szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Kitüntette:
 Temesvár 1891.
 Philippopol 1892.
 Orsz. Ipar-Egyes.
 1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
 Vendel-uteza 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-uteza
 23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle szines festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott
 saját találmány.

Böle József

Nyomdai asztalos

Budapest, VIII., Vas-utca 7. sz.

Mindennemű könyvnyomdai fa-felszerelések, szekrények, regálisok első kézből gyári áron.

Állandóan dúsan felszerelt raktár.

1889—1895. évfolyam.

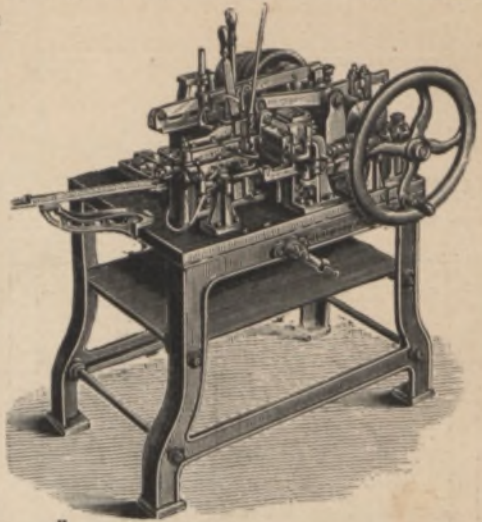
Legalkalmasabb és leg-
hasznavehetőbb
ajándék tanon-
czoknak

Magyar Nyomdászok Évkönyve

A
hét év-
folyam ára
együttesen meg-
rendelve 3 forint
egyenként 50 krajczár.

Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

GÉPGYÁR Különlegességek az ön-
öntő, rézlényagvartás töm-
öntő és galván-lemezek minden szükségleti kellekeiből
s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.

BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.

Főállmulatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos
magasság, csekély anyag-veszteség.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

<p>GÉPGYÁR</p> <p>HOGENFORST A.</p> <p>LIPCSÉ.</p> <p>A nyomdaiparhoz tartozó összes gépek és szerek.</p> <p>Tömöntöde. Galvanoplasztika.</p>	<p>HAMM A.</p> <p>FRANKENTHALI GÉPGYÁR.</p> <p>ACCIDENS-GYORSSAJTÓK,</p> <p>egyszerű, kettős és két szint nyomó gyorssajtók.</p> <p>→ Legmagasabb kitüntetések! →</p>	<p>RONNIGER O. UTÓDA</p> <p>BERGER H. GÉPGYÁRA</p> <p>LIPCSÉBEN.</p> <p>A könyvkötők részére szüksé- ges összes gépek.</p> <p>→ GÉPEK →</p> <p>dobozgyárak, dombornyomó- intézetek részére és fényűzési papircikkék előállítására.</p>
<p>Árjegyzéket bérmentve küld a vezérképviselő</p> <p>ANTON SCHROPP, WIEN, VII., Döblergasse 10.</p>		

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1820. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★
Itatósz-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzaeszkögyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-utca 8. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb árakon készít.

★
Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-
tetnek.

Beit & Co *früher*
Beit & Philippi
HAMBURG
Druckfarben-Fabriken

A cég készít fekete és
színes
**Könyv- és könyvmdai
festőket**

Hammonia hengeranyagot
KENCZÉKET.

Képviselő az osztrák-magyar mon-
archia többi részére:
FRIEDRICH POLACSEK
Wien, Favoritenstr. 14.

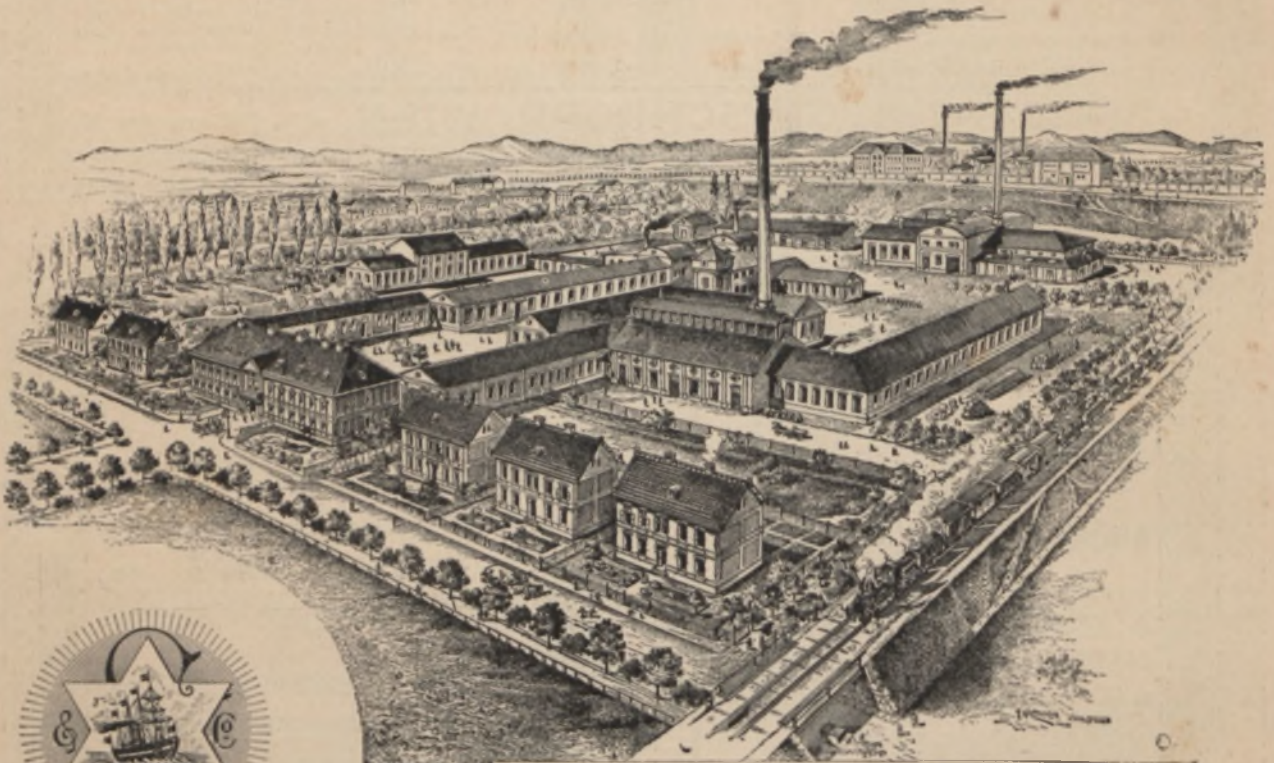
Vezérképviselőség
és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

Főraktár és iroda:
V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

Könyv- és Könyomdai Festékgyár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. • KÖZPONT: BÉCS, • I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 59-63.

Figyelmeztetés.

A zord idő beálltával a nyomdáknak a hengerek át- és ujjaöntése szükségessé válik, mely alkalommal bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

- »Austria« extra kgmja . . . . . 1 fnt 60 kr.
- » prima » . . . . . 1 » 30 »
- »L« hengeranyag » . . . . . 1 » 15 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értendők. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használhatók.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Rézlénia-gyár és
betüöntöde
BERTHOLD H.
BERLIN SW.
Belle-Alliance-Strasse
88 sz.

✱

Teljes
nyomda-berendezések.

— — — — —

Mintalapok
és árjegyzékek kívánatra
ingyen és bérmentve.

— — — — —

Gyors szállítás
és jutányos árak.

✱

Könyv- és könyvnyomdai ✱ ✱
✱ ✱ ✱ festőképek gyára.

WÜSTE F. ←

— BÉCS —

I., Koloratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festőkéket,
hengeranyagot
és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost, ivrét, negyed és nyolczad alakban, vonalozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomtató papírok: famentes, középfinom és közönséges, ujságok, folyóiratok és könyvek, zeneművek és könyvnyomdai munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok amerikai módon előállítva: díszművek, fény- és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok, ujságmellékletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelezőlapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és ívekben;

Itatós- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden célokra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és mindennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hozzámm fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

Budapest, V. kerület, Gyapju-uteza 6. szám.

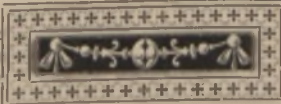
Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorfi papírgyár raktára
és képviselősege.

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviselősege és raktára.

Ólomzárqártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplastika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32.

VI., Dessewffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan foganatosítottak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimirásokban

további

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.

Berliner
Geschäftsbücher-Fabrik
und *Buchdruckerei*

Gegründet
1878.

Besonders gepflegt:
Druck von Zeitschriften,
Formularen
für Handel und Industrie,
Preislisten etc.

Berlin S.O. 26

29 Waldemar-Strasse 29.

TELEPHONRUF
AMT IV, No. 9339.

STEREOTYPIE GALVANOTYPIE ZINKGRAFIE LITHOGRAFIE STEINDRUCK

